
**Fehér Csaba – Haász Réka –
Horváth M. Ferenc – Koltai Gábor –
Szabó Attila – Szabó Bence**

Beszámoló a Gazdasági és társadalmi szervek illetékességének elhatárolására alakult ad hoc bizottság tevékenységéről (2018. június)*

A Levéltári Kollégium (a továbbiakban: Kollégium) 11/2017. (12.18.) számú határozatával bizottságot hozott létre az 1995. évi LXVI. törvényben nem, vagy nem kellő részletességgel szabályozott gazdasági és társadalmi szerveket érintő levéltári illetékességi feladatok áttekintésére, megvitatására, illetve törvénymódosítási javaslatok megtételére.¹

A bizottsági tagok előterjesztéseik során figyelemmel voltak az elmúlt két évtizedben kialakult levéltári gyakorlat mellett a hatályos magyar jogrendre is. A 2018. március–június során lezajlott megbeszéléseken alakultak ki a bizottság javaslatai. Az 1. részjelentésben a gazdasági társaságokra kialakított illetékességi elhatárolások a levéltárak illetékességi gyakorlatában ritkábban előforduló szövetkezetekre és egyesületekre, valamint a Polgári Törvénykönyv formakényszere alatt nem álló, úgynevezett megtúrt gazdasági társasági formában tevékenykedő jogi személyiségekre (trösztök) is alkalmazandók.

Nem szorosan kapcsolódva a Kollégium felhatalmazásához, a bizottság általános véleménye az volt, hogy a javasolt törvénymódosítások eredményességét pozitívan befolyásolná, ha a levéltári illetékességi feladatok elvégzését a jogszabályalkotók szankcionálási eszközökkel is támogatnák. A bizottság ajánlást fogalmazott meg továbbá az oktatási-nevelési intézmények levéltári illetékességének felülvizsgálatával kapcsolatban is.

* A bizottság 2018. június 25-én küldte meg jelentését a Kollégiumnak, amelyet a testület a 2020. február 18-ai ülésén tárgyalta meg. Jelen közlés során – az eltelt idő ellenére – nem változtattunk a dokumentum szövegezésén, néhány stiláris javításon kívül csak azt jelöltük, ahol az időközbeni jogszabályváltozások érintették a jelentésben vizsgált területeket.

¹ A bizottságban hat levéltáros tevékenykedett: Fehér Csaba (BFL), Haász Réka (MNL OL), Horváth M. Ferenc (Vác Város Levéltára), Koltai Gábor (BFL), Szabó Attila (elnök, MNL OL) és Szabó Bence (MNL BKML), a kollégiumi kapcsolattartó Haraszi Viktor (BFL) volt.

1. részjelentés

JAVASLAT A GAZDASÁGI TÁRSASÁGOK LEVÉLTÁRI ILLETÉKESSÉGI KÖRÉVEL KAPCSOLATBAN

Az 1. részjelentés a gazdasági társaságok levéltári illetékességi körében vetett fel rendezésre váró kérdéseket, illetve javasolt azok megoldására alternatívákat. A bizottsági konszenzus útján kialakított tervezet alapvető célja a hatályos ágazati jogszabályban hézagosan érintett vagy átformálásra szoruló eljárásrend korrekciója volt, egy fenntartható és világos szabályozási környezet kialakítása érdekében. Ezenfelül a bizottság ajánlásokat fogalmazott meg a gazdasági társaságokra vonatkozó egyéb olyan kérdésekben, amelyek nem képezték jogszabály-módosítás tárgyát. A bizottsági javaslat az alábbi jogszabályok, alkotmánybírósági (AB) határozatok és egyéb dokumentumok áttekintésével készült:

- Magyarország Alaptörvénye,
- 1995. évi LXVI. törvény a köziratokról, a közlevéltárakról és a magánlevéltári anyag védelméről (Ltv.),
- 2007. évi CVI. törvény az állami vagyonról,
- 2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról,
- 2011. évi CXCV. törvény az államháztartásról,
- 2011. évi CXCVI. törvény a nemzeti vagyonról (Nvtv.),
- 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről (Ptk.),
- 2015. évi CXVIII. törvény a közbeszerzésekről,
- 25/2014. AB-határozat,
- 7/2016. AB-határozat,
- Bende-Szabó Gábor: A vagyongazdálkodás jogi keretei, Budapest, 2014 (Nemzeti Közszolgálati Egyetem Vezető- és Továbbképzési Intézet),
- Elemzés a többségi állami tulajdonú gazdasági társaságok körében végzett integritás felmérés eredményeiről (Állami Számvevőszék, 2016. május).

I. A gazdasági társaságok közlevéltári illetékessége

1. A Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltára (MNL OL) és Budapest Főváros Levéltára (BFL) illetékességi elhatárolása a gazdasági társaságokra vonatkozóan

Az Ltv. egyes illetékességre vonatkozó rendelkezései a gazdasági szervezetek által Budapesten keletkeztetett iratanyagok tekintetében nem mindig állnak összhangban

a BFL és az MNL OL által kialakított gyakorlattal. A fővárosban működő/működött állami társaságok/vállalatok iratkezelési felügyeletét² és illetékességi közlevéltári iratátvételeit hagyományosan az MNL OL bonyolítja.

A fővárosban működő gazdasági társaságok illetékességét a 101/1975. KM sz. utasítás szabályozta először átfogóan. Az 1969. évi 27. tvr., a 30/1969. Korm. r., majd a 130/1971. MM sz. utasítás jogi alapot képezett a vállalatok iratkezelésében a levéltárak közreműködésére. A következő években tovább erősödött a vállalatok közjogi státusza.³ Mindez azt eredményezte, hogy a 70-es évek közepére megugrott a levéltárakkal kapcsolatban álló vállalatok száma. A magyar gazdasági fejlődés területi kiegyensúlyozatlanságának következménye, hogy a fővárosra és közvetlen vonzáskörzetére esett a társaságok nagy százaléka. A három Budapesten és környékén működő, a témában illetékes általános levéltár (Új Magyar Központi Levéltár [UMKL], BFL, Pest Megyei Levéltár) között rendezni kellett ezért az illetékesség kérdését. A 101/1975. KM sz. utasítás bonyolult szabályozási rendszert alakított ki, azonban alapvetően két szempontra építve sorolta be a szerveket: ki a felügyeleti („tulajdonos”) szerv, és milyen közigazgatási területen tevékenykedik a vállalat. Fontos elhatároló szempont volt a BFL és az UMKL (MNL OL jogelőd) esetében, hogy a termelő vállalatok általában fővárosi illetékességben maradtak, míg a vállalatok irányítói (vállalatközpontok, trösztök, minisztériumhoz kapcsolódó vállalatok) az UMKL-hez tartoztak.

Az Ltv. 1995-ben „rövidítette” a szempontlistát a működés közigazgatási területét kijelölve rendezési elvként, hiszen a Magyar Országos Levéltárhoz (MOL) – mint az MNL OL jogelődjéhez – a Magyar Nemzeti Bank kivételével már nem sorolt be gazdasági szervezetet (Ltv. 17. és 18. §). A levéltárosok illetékességi munkájában azonban nem az Ltv. rendelkezése honosodott meg, hanem a társaságban fennálló tulajdonosi viszonyok alapján osztozkodott a BFL és az MNL OL (MOL) a szervek között.

► Bizottsági javaslat:

a) Fő szabályként javasoljuk, hogy a társaságban fennálló tulajdonviszonyok szerint szükséges elválasztani a fővárosban tevékenykedő gazdasági társaságokat BFL és MNL OL illetékességre. A proveniencia elv érvényesítése szempontjából azonban figyelemmel kell lenni arra, hogy a fővárosi, állami tulajdonba vétel előtt önkormányzati tulajdonban állt társaságok levéltári illetékességét továbbra is a BFL gyakorolhassa. Természetesen viszonyosság illeti meg az MNL OL-t a jelenleg állami tulajdonú, a későbbiekben esetleg önkormányzati tulajdonba kerülő társaságok feletti illetékesség gyakorlása terén.

² A működőkre vonatkozóan az Nvtv. 2. számú melléklet I. szerint eljárva.

³ 1972. évi I. tv. és 1972. évi IV. tv. alkotmányos jogállás rögzítése, vállalati bíróságok felállítása.

b) Az MNL OL és a BFL illetékességi elhatárolásakor közjogilag stabil, az iratok tulajdonosára egyértelműen utaló megszövegezés javasolt, amely által egyszerűbbé és közérthetőbbé válik az iratok felügyeleti besorolása. Az illetékességi elhatárolás során kerülendő utalni a főtevékenység hely szerinti gyakorlására, helyette a cégjegyzéki székhelyre utalás javasolható. A gazdasági társaságok főtevékenységüket rendszerint székhelyükön, a vele egy közigazgatási területen elhelyezkedő településükön gyakorolják. Itt hangsúlyozottan nem a gyűjtőköri elhatárolásról van szó.

c) Az MNL megyei tagintézményei esetében a gazdasági társaságokkal kapcsolatos illetékességi feladatok elhatárolása tulajdoni szempontból (állami, önkormányzati vagy magán) nem szükséges. A tagintézmények esetében együttesen áll fenn az állami, önkormányzati és egyéb tulajdonú gazdasági társaságok vonatkozásában illetékesség a megyék közigazgatási területein – figyelemmel a települési önkormányzatok által fenntartott közlevéltárak levéltári feladataira (lásd I.3. pont).

d) Az illetékességi elhatároláskor célszerű lenne a levéltári egyetértéssel iratkezelési szabályozásra kötelezett gazdasági társaságokra és a jogutód nélkül megszűnt további gazdálkodó szervekre külön-külön szabályozást kidolgozni. A levéltárral egyetértésben szabályozók körére ebben a pontban készül javaslat, a megszűnés utáni feladatokra a 2. pont tartalmaz javaslatot.

Az a)–d) pontok szerint az Ltv.-ben az alábbi tételes módosítások javasolhatók (a hatályos Ltv. új szakaszaiban 17/A. és 18/A.). A nemzeti vagyonkörben kiemelt, tartós állami tulajdon vonatkozásában – a közfeladatot ellátó társaságok mellett⁴ – a levéltári illetékességi feladatok tartozzanak az MNL illetékességi feladatai közé.

17/A. §

„A Magyar Nemzeti Levéltár illetékességébe tartozik

a) a 2011. évi CXCVI. törvény 2. melléklet I. pontban meghatározott és minden más az állam kincstári vagyonába tartozó gazdasági társaság és jogelődjei, továbbá

b) a helyi – kivéve a 18/A. §-ban meghatározott – önkormányzatok törzsvagyonába tartozó gazdasági társaság és jogelődjei, valamint az egyéb közfeladatot ellátó gazdasági társaság és jogelődjei levéltári anyaga.”

A b) pontban az MNL minden tagintézményének illetékességi feladatára szükséges utalni. Az összes egyéb fővárosi székhellyel tevékenykedő, közfeladatot ellátó gazdasági társasággal kapcsolatos illetékességi feladat tartozzon a BFL illetékességi feladatai közé.

⁴ Az Ltv.-ben 2020. július 1-jén a következőképpen módosult a „közfeladatot ellátó szerv” meghatározása: „3. § b) az állami és önkormányzati közfeladat-kataszterről szóló kormányrendeletben meghatározott közfeladat-kataszter adatbázisában szereplő közfeladatot ellátó, továbbá a nemzeti vagyonnal gazdálkodó vagy azzal rendelkező szerv vagy személy, valamint a nemzeti vagyonról szóló 2011. évi CXCVI. törvény 2. melléklet I. pontjában meghatározott vagy többségi állami vagy önkormányzati tulajdonban lévő gazdasági társaság”.

18/A. §

„Budapest Főváros Levéltára illetékességébe tartozik a főváros és a fővárosi kerületek törzsvagyonába tartozó gazdasági társaság és jogelődjei, valamint minden más fővárosi székhelyű – többségi állami tulajdonban nem álló – közfeladatot ellátó gazdasági társaság és jogelődjei levéltári anyaga.”⁵

Szabályozni szükséges, hogy mely gazdasági társaságok nem tartoznak illetékeségből az MNL feladatai közé, vagyis utalni szükséges a kivételekre. A szabályozásnál gondolni kell az esetleges állami szaklevéltári vagy települési önkormányzat által fenntartott levéltári illetékességre.

17/A. §

„Nem tartozik a Magyar Nemzeti Levéltár illetékességébe – a 18/A. §-ban meghatározott gazdasági társaságok mellett –

- a) a korábban Budapest Főváros Levéltára illetékességébe tartozott állami vállalat,
- b) az állam kincstári vagyonába tartozó korábban a főváros vagy a főváros kerületének törzsvagyonába tartozott vagy abból jogutódlással megalakult,
- c) az állami szaklevéltár illetékességébe tartozó, valamint
- d) települési önkormányzat által fenntartott közlevéltár illetékességébe tartozó gazdasági társaság és jogelődjei levéltári anyaga.”

A BFL illetékességi feladatának körülírása kiegészítendő a főváros feladatai közé nem tartozó feladattal.

18/A. §

„...kivéve az önkormányzat törzsvagyonában álló korábban az állam kincstári vagyonába tartozott vagy állami szaklevéltár illetékességébe tartozó gazdasági társaság és jogelődjei levéltári anyaga.”

Az MNL (MNL OL) és a BFL illetékességi elhatárolásakor felmerül néhány további szabályozásra váró feladat. A fentiekben nem szabályozott, vitás esetekben az MNL OL és a BFL képviselői által létrehozandó eseti bizottság jogosult az illetékesség eldöntésére.

⁵ Az Ltv. BFL illetékességéről szóló passzusa 2020. július 1-jén a 2020. évi XXXII. tv. 14. §-a értelmében a következőre módosult: „18. § A Budapest Főváros Önkormányzata által fenntartott levéltár területi általános levéltárként Budapest Főváros Önkormányzata közvetlen felügyelete és irányítása alatt működik. Illetékességi körébe tartozik a fenntartó önkormányzat, a Budapest közigazgatási területén működő helyi önkormányzatok és nemzetiségi önkormányzatok képviselő-testületeinek, hivatalainak és intézményeinek, ezek jogelődeinek, valamint a fővárosi és kerületi önkormányzatok többségi tulajdonában álló gazdasági társaságoknak, továbbá a központi államigazgatási szervek, a rendőrség, a hivatásos katasztrófavédelmi szerv és a büntetés-végrehajtási szervezet területi szerveinek, valamint az alap- és középfokú köznevelési intézmények Budapest közigazgatási területén keletkezett levéltári anyaga és minden olyan, Budapest területén keletkezett levéltári anyag, amely nem tartozik más levéltár illetékességi körébe.” A jelentés tárgyához kapcsolódó változás kurzíválva.

2. Jogutód nélkül megszűnt, budapesti székhellyel tevékenykedett gazdasági társaságok kapcsán az MNL (MNL OL) illetékességi feladatainak meghatározása

A levéltári illetékességben nem álló gazdasági társaság (nem közfeladatot ellátó magántársaság, illetve állami tulajdonban állt, de tevékenysége alatt iratkezelését levéltárral egyetértésben szabályozásra nem kötelezett társaság) maradandó értékű iratanyagát a jogutód nélküli megszűnéskor (felszámolás, végelszámolás) fő szabályként a területileg illetékes közlevéltár veszi át a hatályos jogszabályi rendelkezés szerint (1991. évi XLXI. tv. 53. § (1) bek.).

Fővárosi székhellyel tevékenykedett gazdasági társaságok esetében felmerül, hogy egyes társaságok a nemzetgazdaság teljesítményéhez erőteljes hozzájárulásuk és a gazdasági piacot szabályozó szerepük folytán, a jogutód nélküli megszűnésüket követően – a fő szabálytól eltérően – az MNL (MNL OL) feladatai között lenne szükséges meghatározni a társaságok maradandó értékű iratanyagával kapcsolatos illetékességi feladatokat.

► Bizottsági javaslat:

Az MNL (MNL OL) illetékes átvenni a jogutód nélkül megszűnt, a cégjegyzékbe fővárosi székhellyel bejegyzett pénzintézet ('08 TEÁOR szerint főtevékenysége 6419. Egyéb monetáris tevékenység) és állami tulajdonban tevékenykedett gazdasági társaság maradandó értékű iratanyagát, továbbá a jogutód nélkül megszűnt, közfeladatot el nem látott gazdasági társaság maradandó értékű iratanyagát, amennyiben a társaság tevékenysége során legalább öt éven keresztül folyamatosan a tíz legnagyobb árbevétel kitermelt gazdasági társaság közé tartozott. Az elmúlt tíz év tapasztalata alapján ezen társaságok stabil társasági kört képeznek, 5–10 éves viszonylatban. Az MNL vállalja, hogy folyamatosan nyomon követi a meghatározandó gazdasági társaságok körét és nyilvánosan közzéteszi az érintett társasági kört.

Mindenképpen az MNL feladatát képezi az 1991. évi XLIX. tv. 65. §-ban meghatározott iratanyag átvétele (kijelölt állami felszámoló által lefolytatott felszámolások stratégiaileg kiemelt jelentőségű gazdasági társaságoknál). A budapesti székhelyűek az MNL OL, a megyei székhelyűek az MNL megyei tagintézményeinek illetékességét képeznék.

A BFL illetékességébe tartozott állami vállalat esetében az MNL illetékességének kizárásáról is rendelkezni kell. Az Ltv.-ben az alábbi tételes módosítások javasolhatók (hatályos Ltv. új szakaszában 17/A.):

„A Magyar Nemzeti Levéltár illetékes átvenni a jogutód nélküli megszűnést (felszámolást, végelszámolást) követően – a tevékenysége során a levéltár illetékességébe tartozott gazdasági társaság maradandó értékű iratanyagán kívül –,

a) a tartósan – legalább öt gazdasági éven keresztül, folyamatosan – a nemzetgazdaság tíz legnagyobb árbevételű gazdasági társasága közé tartozott gazdasági társaság és jogelődjei,

b) az 1991. évi XLIX. törvény 65. §-a alapján stratégiaileg kiemelt jelentőségű gazdasági társaság, valamint

c) a fővárosi székhellyel tevékenykedett pénzügyintézet, többségi állami tulajdonú gazdasági társaság, a privatizált többségi állami tulajdonban állt gazdasági társaság és jogelődjei maradandó értékű iratanyagát.”

„Az a) pont szerinti gazdasági társaságokat a Magyar Nemzeti Levéltár határozza meg és teszi közzé – a nyilvánosság részére hozzáférhető módon – hivatalos honlapján.”

„Nem illetékes a Magyar Nemzeti Levéltár átvenni a jogutód nélkül megszűnt (felszámolt, végelszámolt), fővárosi székhellyel tevékenykedett és Budapest Főváros Levéltára illetékességébe tartozott állami tulajdonú vállalat és jogutódai maradandó értékű iratanyagát.”

3. Állami szaklevéltárak és települési önkormányzatok által fenntartott közlevéltárak gazdasági társaságokra vonatkozó illetékessége

A gazdasági társaságok közlevéltári illetékességének megállapításakor figyelemmel kell lenni arra, hogy az állami szaklevéltárakat, a fővárosi, illetve a települési önkormányzatok közlevéltárait és egyéb közlevéltárat fenntartó szervek az általuk alapított, felügyeletükben, tulajdonukban álló (állt) gazdasági társaságokra saját hatáskörükben illetékességet határozhatnak meg. A hatályos Ltv. nem rendelkezik ilyen típusú iratképzőkről, azonban az Ltv. következőkben történő módosításakor fenn kell tartani a lehetőséget ezen illetékességi feladat meghatározására.

► Bizottsági javaslat:

(az Ltv.-ben javasolható tételes módosításokkal, hatályos Ltv. 19–20. szakaszaiban)

Az állami szaklevéltár, az általános levéltárakon kívül jogszabályban meghatározott egyéb közfeladatot ellátó szerv által fenntartott közlevéltár illetékességi körébe beemelő a fenntartó felügyelete alatt tevékenykedő (tevékenykedett) gazdasági társaság maradandó értékű iratanyaga.

[A szaklevéltár illetékessége] „az állami szaklevéltárat fenntartó szerv felügyelete alatt tevékenykedő (tevékenykedett) gazdasági társaság [levéltári anyagára terjed ki].”⁶

⁶ Ez az elképzelés megjelenik az Ltv. – 2020. évi XXXII. tv. 15. §-a szerinti – módosításában:

A települési önkormányzat közlevéltára illetékességi feladatai között meghatározandó a települési önkormányzat közigazgatási területén bejegyzett székhellyel tevékenykedő (tevékenykedett) gazdasági társaság maradandó értékű anyaga.

[A települési önkormányzati levéltár illetékessége] „*a települési önkormányzat közigazgatási területén bejegyzett székhellyel tevékenykedő (tevékenykedett), a települési önkormányzat vagyonrendelében az önkormányzat tulajdonaként meghatározott gazdasági társaság [levéltári anyagára terjed ki].*”⁷

A bizottság javasolja, hogy a települési önkormányzati levéltár és az MNL kössön egyedi megállapodást a települési önkormányzat közigazgatási területén bejegyzett székhellyel tevékenykedő (tevékenykedett) – a települési önkormányzat vagyonrendelében az önkormányzat tulajdonaként meg nem határozott – gazdasági társaságokkal kapcsolatos levéltári feladatokról.

4. Közlevéltári illetékességben állt gazdálkodó szervezet iratanyagával kapcsolatos levéltári feladatok

A vonatkozó jogszabályi helyen (Ltv. 34. § utolsó bekezdése) meghatározott feladatok kiegészítésére, módosítására az Ltv. 1995-ös hatályba léptetése óta nyert levéltárosi tapasztalatok és a bekövetkezett jogszabályi változások alapján van szükség.

„19. § „(2) A szaklevéltár illetékességi köre – az Állambiztonsági Szolgálatok Történeti Levéltára és a VERITAS Történetkutató Intézet és Levéltár kivételével –

a) a Hadtörténelmi Levéltár esetében a honvédelemért felelős miniszter, valamint – a Katonai Nemzetbiztonsági Szolgálat nemzetbiztonsági vonatkozású iratai kivételével – a honvédelemről és a Magyar Honvédségről, valamint a különleges jogrendben bevezethető intézkedésekről szóló 2011. évi CXIII. törvény 80. § 13. pontja szerinti honvédelmi szervezet,

b) a Földügyi és Térérzékelési Levéltár esetében a térképészetért felelős miniszter felügyelete alá tartozó ingatlanügyi hatóságok és a kataszteri program megvalósításáért felelős szerv állami alapadatok előállításával kapcsolatos,

c) a Környezetvédelmi és Vízügyi Levéltár esetében a környezetvédelemért felelős miniszter és a vízgazdálkodásért felelős miniszter felügyelete alá tartozó szervek,

d) a tudományos, kulturális vagy egészségügyi szolgáltatást végző intézmény esetében a fenntartó szerv, továbbá a fenntartó szerv által fenntartott intézmény vagy felügyelt gazdasági társaság iratkezelésére és levéltári anyagára, továbbá mindezek jogelődeinek, a jogelődői által fenntartott intézménynek és a jogelődői által felügyelt gazdasági társaságnak a működése során keletkezett levéltári anyagára terjed ki.”

⁷ Ez az elképzelés részint, közvetett módon megjelenik az Ltv. – 2020. évi XXXII. tv. 17. §-a szerinti – módosításában: 20. § „A települési önkormányzat a képviselő-testület, a hivatala és intézménye, valamint ezek jogelődői, továbbá a települési önkormányzat közigazgatási területén működő vagy működött, a települési önkormányzat többségi tulajdonában álló gazdasági társaság levéltári anyagára kiterjedő illetékességgel közlevéltárat létesíthet.”

► Bizottsági javaslat:

A hatályos Ltv. 34. § (3) bek. rendelkezése módosítandó. Meg kell határozni, hogy mely állami gazdálkodók iratanyaga levéltári illetékességű, vagyis milyen „közlevéltári illetékességben állt állami, önkormányzati többségi tulajdonú gazdálkodó szervezet”-re vonatkozik a (3) bekezdés rendelkezése.

A közlevéltári illetékességben állt gazdálkodó szervezet által keletkeztetett iratanyagot őrző társaságot kötelezni kell arra, hogy – amennyiben nem adja levéltári őrzésbe az állami időszakban keletkezett nem selejtezhető, maradandó értékű iratanyagát – az illetékes közlevéltár részére a társaság irattárában tovább őrzött, nem selejtezhető, maradandó értékű iratanyagáról jegyzéket készítsen, illetve az iratok használható állapotban megőrzése érdekében az illetékes közlevéltár részére biztosítsa az ellenőrzés jogát.

Az Ltv.-ben az alábbi tételes módosítások javasolhatók (hatályos Ltv. 34. § (3) bek.):
„A közlevéltári illetékességben állt állami, önkormányzati többségi tulajdonú gazdálkodó szervezet – beleértve a szocialista állami vállalatot és szövetkezetet – tevékenysége során keletkezett irattári anyagát a gazdálkodó szervezet privatizálását követően is csak az illetékes közlevéltár által meghatározott szempontok szerint lehet selejtezni. A végrehajtott selejtezésről az illetékes közlevéltárat értesíteni szükséges, a selejtezés szabályos lefolytatását a levéltár ellenőrizheti. Ha a nem selejtezhető, maradandó értékű iratokat az új tulajdonos nem kívánja megőrizni, azokat az illetékes közlevéltár részére át kell adnia. Ha a nem selejtezhető, maradandó értékű iratokra az új tulajdonos igényt tart, az iratokat legalább tárgyi tételekig részletezett jegyzékbe kell foglalnia, a jegyzéket az illetékes közlevéltár részére meg kell küldenie, és a jegyzékbe foglalt iratok használható állapotban megőrzése érdekében biztosítania kell a levéltár részére a helyszíni ellenőrzés jogát. A közlevéltári őrzésbe át nem adott, nem selejtezhető iratok vonatkozásában az illetékes közlevéltár kezdeményezheti az iratok védetté nyilvánítását.”

II. Gyűjtőkör a gazdasági társaságokra vonatkozóan

Problémát okoz a gazdasági társaságok levéltári „hovatartozása” szempontjából, hogy az Ltv. 1995-ben nem szabályozta a közlevéltárak (MNL OL és megyei tagintézmények jogelődjei, BFL, települési önkormányzatok) gyűjtőkörét a gazdasági szervek esetében – mint ahogyan lényegében más iratképzők esetében sem. Egy később megalkotandó miniszteri rendelet lett volna hivatott a hiányosság pótlására (az eredeti Ltv. 14.§ (2) bek. tartalmazta ezt). A rendelet nem készült el, jelenleg az Ltv. 14.§ (3) bek. szól általánosságban a közlevéltári gyűjtőköréről.

► Bizottsági javaslat:

Az Ltv. ne rendelkezzen a tevékenységüket be nem szüntetett gazdasági társaságok gyűjtőköri elhatárolásáról – vagyis a hatályos törvényi rendelkezés maradjon fenn –, az 1991. évi XLIX. tv. 53. § (1) bek. b) pont szerint maradandó értékű gazdasági társasági iratanyagok átvétele vonatkozásában csak az MNL OL részére rendelkezzen a törvény (MNL illetékességi feladatok között, 17/A.§).

III. Az iratkezelés közlevéltárakkal közös szabályozására kötelezett gazdasági társaságok helyzete

Az Ltv. 32. § (3) bekezdése hivatkozik a nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű, nemzeti vagyon körében álló gazdasági társaságokra, amelyek iratkezelésüket a közlevéltárakkal egyetértésben kötelezettek szabályozni (Nvtv. 2. melléklet I. pontja).

A bizottság a jelentés I.1. pontjában tett javaslatot arra vonatkozóan, hogy – a fent meghatározott gazdasági társaságokon kívül – a közfeladatot ellátó gazdasági társaságok kerüljenek közlevéltári illetékességbe. Az iratkezelést közlevéltárral egyetértésben szabályozó gazdasági társaságok körének további bővítését a bizottság nem látta indokoltnak.

A bizottságban egyetértés volt arról, hogy az Nvtv. 2. melléklet I. pontjában meghatározott gazdasági társaságok maradandó értékű iratanyagának levéltárba adására a köziratokra érvényes átadási szabályok alkalmazandók. Az együttes szabályozásra kötelezett társaságok többségének iratkezelési szabályzata már most úgy rendelkezik, hogy a maradandó értékű iratanyagot a köziratokat keletkeztető iratképzőkkel azonos módon adja levéltárba (Ltv. 12. § (1), (2) bek., 335/2005. Korm. r. 65. §). A levéltárral együttműködni nem igyekvő, az „ügyviteli érdek” szövegfordulatra hivatkozó társaságok esetében erősebb átadási kényszert kellene megfogalmazni. Természetesen a levéltárba adásnál a levéltárak élhetnének a 335/2005. évi Korm. r. 65. szakaszában meghatározott jogukkal. Az átadási folyamatot a levéltárak és nem az iratképzők irányítanák.

A bizottság javasolja, hogy az Nvtv. 2. melléklet I. pontjában meghatározott gazdasági társaságokkal kapcsolatos levéltári feladatokról a következőkben – új Ltv.-ben – a jogalkotó már a köziratokat és ne a magániratokat szabályozó részben rendelkezzen.

► Bizottsági javaslat:

(az Ltv.-ben javasolható tételes módosításokkal, hatályos Ltv. 32. § (3) bek.)

A hatályos törvényi szabályozásban csak az iratátadási kötelezettség tekintetében szükséges módosítani az Nvtv. 2. melléklet I. pontjában meghatározott gazdasági

társaságok kötelezettségeit, vagyis a közfeladatot ellátó szervekkel azonos módon adják nem selejtezhető irataikat a levéltárakba.

„A nemzeti vagyonról szóló 2011. évi CXCVI. törvény 2. melléklet I. pontjában meghatározott gazdasági társaságok kötelesek iratkezelésüket az illetékes közlevéltárral egyetértésben szabályozni, irattári anyagukat a szabályzatban foglaltak szerint kezelni, a helyszíni tájékozódást – az üzemi és az üzleti titkok védelmének biztosítása mellett – a közlevéltár számára megengedni, nem selejtezhető irataikat a közlevéltár részére a közfeladatot ellátó iratképzőkre vonatkozó rendelkezésekkel azonos módon átadni.”⁸

2. részjelentés

JAVASLAT A CIVIL SZERVEZETEK MARADANDÓ ÉRTÉKŰ IRATAINAK FENNMARADÁSÁVAL KAPCSOLATBAN

A javaslat a Kollégium felhatalmazása alapján a civil szervezetek levéltári illetékeségi és gyűjtőkörében vet fel rendezésre váró kérdéseket, illetve alternatívákat javasol azok megoldására. A bizottsági konszenzus útján kialakított tervezet alapvető célja a civil szervezetek, illetve a köztisztviselők és közalapítványok maradandó értékű iratainak fennmaradására, megőrzésére, levéltári átvételére vonatkozó ajánlások, jogszabály-változtatási javaslatok megfogalmazása. Emellett javaslatokat fogalmaz meg a hazai gyűjteménykezelő intézményrendszerbe már bekerült politikai pártok iratai kérdésében, illetve ajánlást tesz a politikai pártok esetében a saját irattári anyagaikat megőrző archívumok felállítására.

I. A civil szervezetekkel kapcsolatos levéltári gyűjtőterületi munka jogszabályi lehetőségei

A rendszerváltás idején megalkotott 1989. évi II. törvény új értelmet adott az állam-szocialista rendszer által kisajátított „társadalmi szervezet” fogalmának, amely immár magában foglalta a szakszervezeteket, az új pártokat és az egyesületeket is. Napjainkban a jogszabályi háttérrel elsősorban a 2011. évi CLXXV. törvény (továbbiakban:

⁸ A 2020. évi XXXII. törvény 26. §-a kibővítette a bizottsági javaslatához képest a 2020. július 1-től hatályos Ltv. 32. §-ában az érintett gazdálkodók körét a közfeladatot értelmző rendelkezés átalakításával összhangban: „32. § A nemzeti vagyonról szóló 2011. évi CXCVI. törvény 2. melléklet I. pontjában meghatározott, valamint azon gazdasági társaságok, amelyek többségi állami vagy önkormányzati tulajdonban állnak, kötelesek iratkezelésüket az illetékes közlevéltárral egyetértésben szabályozni, irattári anyagukat a szabályzatban foglaltak szerint kezelni, a helyszíni tájékozódást – az üzleti titkok védelmének biztosítása mellett – a közlevéltár számára megengedni, nem selejtezhető irataikat – ha azok feladataik ellátásához már nem szükségesek – részére átadni.”

Civil tv.) jelenti, amely bevezette a „társadalmi szervezet” helyett a „civil szervezet” elnevezést. A törvény ugyan intézkedik az egyesületek, alapítványok stb. alapításakor elkészítendő okiratokról, illetve bizonyos kötelezően vezetendő iratokról, de arról lényegében nincsen jogszabályi rendelkezés, milyen iratokat is kell kezelnie egy civil szervezetnek. A Ptk. alapján több típusa is létezik e jogi személyeknek, amelyek működése kapcsán a jogszabály specifikus testületi-szervezeti alakzatokat állapít meg. Mindezek miatt a szóban forgó terület iratkezelése igen összetett képet mutat. A civil szervezetek speciális részét képezik a pártok, amelyek egy rész – az országgyűlésbe bejutottak, ottani munkájuk során – egyértelműen közfeladatot látnak el és közpénzt használnak fel működésükhöz, de iratkezelésüket, maradó értékű irataik megőrzését mégsem sorolja egyetlen jogszabály sem közlevéltári illetékesség körébe. A bizottsági javaslat az alábbi jogszabályok és dokumentumok áttekintésével, felhasználásával készült:

- Magyarország Alaptörvénye,
- 1989. évi II. törvény az egyesülési jogról,
- 1989. évi XXXIII. törvény a pártok működéséről és gazdálkodásáról,
- 1991. évi XLIX. törvény (Cstv.) a csődeljárásról és a felszámolási eljárásról,
- 1993. évi XCII. törvény a Polgári Törvénykönyv egyes rendelkezéseinek módosításáról,
- 1995. évi LXVI. törvény a köziratokról, a közlevéltárakról és a magánlevéltári anyag védelméről,
- 2003. évi XLVII. törvény a pártok működését segítő tudományos, ismeretterjesztő, kutatási, oktatási tevékenységet végző alapítványokról,
- 2006. évi V. törvény a cégnyilvánosságról, a bírósági cégeljárásról és a végelszámolásról,
- 2006. évi LXV. törvény az államháztartásról szóló 1992. évi XXXVIII. törvény és egyes kapcsolódó törvények módosításáról,
- 2011. évi CXII. törvény az információs önrendelkezési jogról és az információszabadságról,
- 2011. évi CLXXV. törvény az egyesülési jogról, a közhasznú jogállásról, valamint a civil szervezetek működéséről és támogatásáról,
- 2013. évi V. törvény a Polgári Törvénykönyvről,
- 2013. évi LXXXVII. törvény az országgyűlési képviselők választása kampánycöltségeinek átláthatóvá tételéről,
- A Magyar Nemzeti Levéltár gyűjtőköri szabályzata (2013),
- Budapest Főváros Levéltára gyűjtőterületi koncepciója a fővárosi civil szervezetek maradó értékű iratainak feltárására és levéltári átvételére (2017).

A Civil tv. több szempontból is fontos tájékozási pontként szolgál; a 9–10. § tartalmazza ugyanis a civil szervezetekre vonatkozó csődeljárás különös szabályait. A végelszámolás alá kerülő civil szervezetek maradó értékű irataival kapcsolatban

a 9/C. § (1) értelmében „a végelszámolás kezdő időpontjától a civil szervezet önálló képviseleti joggal rendelkező vezető tisztségviselőjének a végelszámoló minősül”; a 9/C § (2) b) pont kimondja, hogy a szervezet korábbi, vezető tisztségviselője „a nem selejtezhető, a titkos minősítésű, a számviteli és az adóügyi iratokról iratjegyzéket készít és azokat, valamint az irattári anyagokat a végelszámolónak átadja”. A 9/G. § (3) értelmében pedig „a végelszámoló köteles gondoskodni a civil szervezet iratanyagának elhelyezéséről. Az ezzel kapcsolatos költségeket és a megszűnés utáni iratörzés költségeit a vagyonfelosztási javaslatban fel kell tüntetni. A vagyonfelosztás során úgy is meg lehet állapodni, hogy a civil szervezet iratanyagának őrzését (ingyenesen vagy ellenérték fejében) a tagok (alapítók) valamelyike vállalja.” A civil szervezetek végelszámolási folyamatában azonban a levéltárak nem kapnak szerepet.

A felszámolások okán a Cstv. is fontos támpontként szolgál. A 2. § (5) bekezdés alapján az „egyesületekre és az alapítványokra e törvényt akkor kell alkalmazni, ha az egyesülési jogról, a közhasznú jogállásról, valamint a civil szervezetek működéséről és támogatásáról szóló törvény másképpen nem rendelkezik”. Témánk szempontjából természetesen az Ltv. sem kerülhető meg. A civil szervezetek iratanyaga ez alapján a „magánirat” kategóriába tartozik és a levéltárak gyűjtőköri tevékenysége érinti.

II. A civil szervezetek közlevéltári gyűjtőköri elhatárolása

A rendszerváltás óta még nem készült a civil szervezeteknél keletkezett iratok maradandó értékét, helyzetét tisztázó munka a magyar levéltári szakirodalomban. Jelen tervezet a BFL e témában készített munkaanyaga alapján, annak kiegészítésével próbál a kérdésben releváns álláspontot megfogalmazni. (A témáról lásd bővebben e lapszámban Györgyi Csaba cikkét.) Ez azonban nem egyszerű feladat, hiszen ezen a kifejezeten a levéltári *gyűjtőkört* érintő területen nincsenek egyértelműen elhatárolható viszonyok, mint a levéltári illetékességet illetően.

A civil szervezetek esetében szót kell ejteni a közhasznúságról. A Civil tv. VII. fejezete foglalkozik a közhasznú jogállással. A közhasznúság legalapvetőbb feltétele, hogy a szervezet olyan közfeladat megvalósításáért tevékenykedjen, amelyet alapszabályában vállalt. A közfeladat jogszabályban meghatározott állami vagy önkormányzati feladat. A közhasznúság pedig egy minősítési besorolás, amely egyrészt bizonyos kedvezményekhez juttatja a civil szervezeteket, de egyúttal kötelezettségeket is előír részükre, amelyek főként a szervezetek működésének nyilvánosságát szolgálják. A Civil tv. részletesen tartalmazza, mely szervezet kérheti – vagy őrizheti meg – közhasznú státuszát, azonban maga a közhasznúság nem befolyásolja azt a tényt, hogy e szervezetek által keletkeztetett iratok csak részben köziratok és azt, hogy a levéltáraknak nincsen ráhatásuk arra, hogy e köziratok – és a maradandónak tartott magániratok – megőrzését és a levéltári intézményrendszerbe való bekerülését hatékonyan befolyásolja.

A civil szervezetek, illetve ezek maradandó értékű iratai alapvetően kétféle módon kerülhetnek a levéltárak látókörébe. Egyfelől aktív gyűjtőterületi munka során a levéltár keresi meg a gyűjtőköri listáján vagy a gyűjtőterületi koncepciójában szereplő szervezeteket, sikeres kapcsolatfelvétel esetén pedig magánjogi szerződés keretében állapodik meg velük a maradandó értékű iratok átadás-átvételéről. Másfelől a levéltárat keresik meg egy – létező/megszűnő/megszűnt – civil szervezet iratainak átadása végett. Míg az első mód keretei előre tervezhető kapcsolatfelvételt eredményezhetnek, utóbbi esetében először meg kell vizsgálni, hogy a megkeresésben szereplő civil szervezet melyik levéltár gyűjtőkörébe tartozik.

A levéltárakhoz érkező megkeresések jöhetnek magától a civil szervezettől, annak valamely tagjától, a fővárosi/megyei törvényszékektől, a felszámolótól, a kormányhivataloktól, az önkormányzatoktól, érdekelt magánszemélyektől, illetve esetleg más levéltártól, amelyik arra a következtetésre jutott, hogy az őt megkereső szervezet iratai más levéltár gyűjtőkörébe tartoznak. A levéltári gyakorlatban általában a fel- vagy végelszámolásra jutott szervezetek kerültek eddig a levéltárak látókörébe vagy magánirat-felajánlások részeként jutottak levéltári őrizetbe. A fővárosi/megyei törvényszékek rendszeresen értesítik ugyanis a közlevéltárakat bizonyos szervezetek felszámolásáról, elküldve a vonatkozó végzéseket, amelyek többek között a felszámolt szervezetek nevét, címét, illetve a felszámoló cég vagy biztos nevét is tartalmazzák. A fővárosi és megyei cégbíróságok ezenkívül a végelszámolások befejezéséről is értesítik a levéltárakat.

A megkeresések azonban korántsem mindig egyértelműek, jelen javaslatban sem tudunk általános meghatározást adni, mely szempontok szerint lehet egyértelműen eldönteni, melyik civil szervezet iratanyagát vehetné át egy levéltár, illetve azt sem lehet mindig előzetesen meghatározni, hogy melyik civil szervezet melyik levéltár gyűjtőkörébe tartozik. Alapelvként azt érdemes rögzíteni, hogy a civil szervezetek megkereséseinek elbírálása nem automatikus folyamat, hanem egyedi elbírálást igénylő munka, amelynek során a civil szervezet feladataira, fennállásának idejére, székhelyére és működési területére egyaránt figyelemmel kell lenni.

► Bizottsági javaslat:

A levéltárak civil szervezetekre vonatkozó gyűjtőkörét a szervezetek működési területe szerint érdemes elkülöníteni. Azaz az országos hatáskörrel, több megyében – a Civil tv. alapján, ha a civil szervezet legalább hét megyében tartós tevékenységet végez – működő szervezetek az MNL OL gyűjtőköréhez tartozzanak, míg a megyei vagy helyi szinten működők a területileg illetékes közlevéltárhoz. A megyéket illetően ez kevesebb problémát jelent, egy adott megye területén székhellyel bíró szervezet ugyanis zömében ugyanabban a megyében fejt ki tevékenységét, és ilyenkor az MNL megyei tagintézménye járhat el ügyében. A regionális civil szervezetek esetében a területileg érintett levéltáraknak egymással kell egyeztetniük.

A fővárosi székhelyű civil szervezetek esetében érdemesebb pontosabb elkülönítést meghatározni. Eszerint a BFL gyűjtőkörébe elsősorban azok a civil szervezetek tartoznának, amelyek Budapesten fejtik vagy fejtették ki tevékenységüket. Az MNL OL gyűjtőkörébe tartoznának azok, amelyek országosan vagy több megyét érintően fejtik vagy fejtették ki működésüket. Az MNL Pest Megyei Levéltára gyűjtőkörébe pedig azok tartoznának, amelyek bár fővárosi székhelyűek, de működésük nem a főváros területéhez kapcsolódik, ám nem is nyúlik túl a megyehatáron. Mindazon szervezetek megkeresései, amelyek beérkeznek egy adott levéltárhoz, de ennek a kritériumrendszernek nem felelnek meg, továbbítandók annak a levéltárnak, amelyiknek a gyűjtőköréhez a civil szervezet működési területét tekintve jobban illeszkedik.

A végelszámolás alá kerülő civil szervezetek esetében javasoljuk, hogy a gazdasági társaságok felszámolási eljárása során rögzített szabály (vö. Cstv. 29. § g) bekezdés) mintájára a civil szervezetek végelszámolási eljárása esetében a végelszámoló köteles legyen értesíteni a területileg illetékes közlevéltárat a végelszámolási eljárás megindításáról. Ennek tényét a Civil tv. 9/B. § (6) bekezdésében lehetne szabályozni.

„(6) A végelszámoló a végelszámolás közzétételétől számított tizenöt napon belül – szükség szerint – értesíti a végelszámolás megindításáról

...

h) a civil szervezet székhelye szerint illetékes közlevéltárat.”

III. A pártok maradandó értékű irataival kapcsolatos ajánlás

Amint azt a javaslat elején is jeleztük, a pártok iratai ugyanolyan magániratnak számítanak, mint más civil szervezetek iratai. Ez természetesen nem jelenti azt, hogy az elmúlt évek során ne kerültek volna különböző archívumokba politikai pártok iratai. Jelen javaslatban azonban nem foglalkozunk az államszocializmus, illetve az azt megelőző időszakok pártjaival, hanem kifejezetten a rendszerváltás idején, illetve azóta létrejött pártok és azok iratai kerülnek vizsgálódásunk homlokterébe.

A Civil.info nyilvántartása szerint – jelen javaslat készítése idején – 417 bejegyzett vagy bejegyzésre váró, illetve végelszámolás vagy felszámolás alatt álló párt van Magyarországon. Ezeket jelenleg semmilyen jogszabály nem kötelezi arra, hogy irataikat – néhány kivételtől eltekintve, amit például a számviteli törvény vagy egyéb jogszabályok írnak elő – irattárban megőrizték. Bár a pártok esetében gyakorta csak a parlamenti pártokra gondolunk, de még ezeket sem kötelezi jogszabály irataik megőrzésére, az Országgyűlés Központi Irattára például nem is gyűjti ezeket a magániratokat, ezért a képviselőcsoportok működése során keletkezett, továbbá az országgyűlési képviselők tevékenységére vonatkozó iratok is a parlamenti pártok, illetve személyek tulajdonát képezik. A pártok különféle iratai ezért zömében egyes politikusok felajánlásai, letétjei révén jutottak eddig levéltárba vagy iratokat is gyűjtő intézménybe, kutató-

helyre. Ez a fajta megoldás a társadalmi szempontból kevésbé jelentős tevékenységet kifejtő pártok esetében elfogadható, de véleményünk szerint egyáltalán nem szerencsés azokban az esetekben, amikor nem helyi érdekű, kisebb szervezetekről, hanem parlamenti választáson elindult, illetve országgyűlésbe bejutott pártokról van szó.

A rendszerváltás után parlamentbe jutott pártok közül az MDF elnöki iratai kerültek az MNL OL-be, az MSZP iratait a Politikatörténeti és Szakszervezeti Levéltár kezeli, az SZDSZ iratainak bizonyos részét a Nemzeti Közszerződési Egység és Levéltár őrzi, az FKGP iratai pedig a megszűnt Kisgazda Örökség és Levéltár Alapítvány Kisgazda Levéltárából a Rendszerváltás Történetét Kutató Intézet és Archivumba kerültek. A parlamentbe be nem jutott és megszűnt pártok közül Budapest Főváros Levéltára a Magyar Liberális Párt és a Zöld Alternatíva Párt iratainak egy részét őrzi, illetve a Krassó György-hagyaték részeként a Magyar Október Párt iratait. Azonban, ahogy azt fentebb is írtuk, ezek személyes kapcsolatok és az iratadó megkeresése révén kerültek az intézmények látóterébe és gyűjteményei közé, s mivel magániratokról van szó, a közlevéltáraknak korlátozott lehetőségei vannak a pártok maradandó értékű iratainak fennmaradásának követésére és megőrzésére. A levéltáraknak és levéltárosoknak nincsenek hivatalos információik más megszűnt párt iratainak hollétéről, illetve a jelenleg is működő pártok iratai irattárban való megőrzésének biztonságos feltételeiről. Azt azonban leszögezhetjük – a parlamentbe jutott pártok esetében mindenképpen –, hogy az általuk keletkeztetett maradandó értékű iratok a történelmi múlt megismeréséhez szükséges, a társadalom- és politikatudományok alapvető forrásai.

Ha a pártok központi költségvetésből való anyagi támogatását nézzük, az erre vonatkozó törvény rendelkezései szerint a központi költségvetésről szóló törvényben a pártok támogatására fordítható összeg 25%-át – egyenlő arányban – az Országgyűlésben az országos listán mandátumot szerzett pártok között kell felosztani. A fennmaradó 75%-nak megfelelő összeg, az országgyűlési választások eredménye alapján a pártra, illetve a párt jelöltjeire leadott szavazatok arányában illeti meg azokat a pártokat, amelyek a szavazáson részt vett választók szavazatának 1%-át megszerezték. Itt jutunk el nemcsak a pártok, hanem a többi civil szervezet esetében is felmerülő, már a levéltárosi szakmában sokszor boncolgatott közpénz – közfeladat – közhasznúság – közirat – magánirat kérdésköréhez. Ebben az esetben sem lehet megkerülni azonban azt a nyomasztó ténytet, hogy a jelenlegi jogszabályi környezetben a maradandó értékű magániratok megőrzésére a levéltáraknak csekély ráhatásuk van.

► Bizottsági javaslat:

A történelmi múlt hiteles ábrázolásához elengedhetetlenül fontos források az országgyűlésben tevékenykedő politikai pártok maradandó értékű iratai. Ennek okán a működésük során 1990 óta országgyűlési választásokon elindult, ám időközben meg-

szűnt pártok esetében javasoljuk, hogy az illető párt közfeladat ellátásával kapcsolatba hozható iratait 15 év után adja az MNL OL őrizetébe. Ha ezt valamilyen okból a párt elhárítja, például pártalapítványának adja át az iratokat, akkor e tényről köteles legyen értesíteni az MNL OL-t.

A működő, 1990 utáni országgyűlési választásokon legalább 1%-ot elérő pártok esetében azt javasoljuk, hogy a párt hozzon létre iratai kezelésére saját nyilvános vagy nem nyilvános magánlevéltárat (ez utóbbi új kategóriát jelentene az Ltv.-ben), vagy adja az iratait egyéb, általa őrzésre elfogadott közlevéltár vagy nyilvántartásba vett magánlevéltár őrizetébe. A magánlevéltárak kialakításában természetesen a levéltáros szakma segítségét fel lehet és fel is kell ajánlani.

A fővárosi és megyei közgyűlésekben tevékenykedő pártfrakciók esetében azt javasoljuk, hogy azok iratanyagát a fenti javaslatok figyelembevételével érdemes kezelni, a közlevéltárak esetében ez az MNL megyei tagintézményeit, illetve a BFL-t érinti.

A bizottság továbbá javaslatként megfogalmazza a magyarországi levéltárakban őrzött politikai pártiratok kapcsán egy olyan kataszter elkészítését, amely tartalmazza a levéltárakban őrzött, 1990 utáni pártiratok tételes nyilvántartását. Egyúttal szükségesnek véljük a más gyűjteményekben, párt-irattárakban őrzött iratok feltárását is.

IV. A szakmai kamarák és közalapítványok maradandó értékű irataival kapcsolatos ajánlás

Mivel a BFL a fővárosi civil szervezetek maradandó értékű iratainak feltárásáról és levéltári átvételéről szóló gyűjtőterületi koncepciója kiter a fővárosi szakmai kamarákra, ezért fontosnak tartotta a bizottság e kérdéskör megtárgyalását is. A rendszerváltás után sorra alakultak (újra) a hivatásrendi kamarák és közalapítványok. A szakmai kamarák létrejöttében alapvető szerepet játszott az 1993. évi XCII. törvény, amely beépítette a jogrendszerbe a köztestület fogalmát. A köztestület a magán- és a közjog határterületén helyezkedik el, ezért az alapvetően közjogi alapokon álló korábbi Ptk. még tartalmazta a köztestület fogalmát, míg az új kódex már nem. A köztestület fogalma azonban nem tűnt el a jogrendszerből, csupán átkerült a 2006. évi LXV. törvénybe, a közalapítványokra vonatkozó szabályozás mellé. Ez a törvény hatályon kívül helyezte az akkori Ptk. közalapítványokra vonatkozó paragrafusát, vagyis azóta új közalapítványok már nem hozhatók létre, a korábbiak azonban tovább működhetnek.

A 2006. évi LXV. törvény 8/A. §-a alapján „(1) köztestület önkormányzattal és nyilvántartott tagsággal rendelkező szervezet, amelynek létrehozását törvény rendeli el. A köztestület a tagságához, illetve a tagsága által végzett tevékenységhez kapcsolódó közfeladatot lát el. A köztestület jogi személy. (2) Köztestület különösen a Magyar Tudományos Akadémia, a Magyar Művészeti Akadémia, a gazdasági, illetve a szakmai kamara.”

Az Ltv. 17. § (1a) d) bekezdése szerint a levéltárral nem rendelkező országos köztestületek és közalapítványok az MNL OL illetékességébe tartoznak. A bizottság javasolja, hogy a kifejezetten fővárosi tevékenységi körű köztestületek és közalapítványok (főként a szakmai kamarák) esetében ez az illetékesség legyen a BFL mint másik általános levéltár esetében is kimondva. A helyi – települési, kistérségi – köztestületek, közalapítványok a területileg illetékes közlevéltár illetékességébe tartoznak. A települési önkormányzatok által alapított közalapítványok esetében az illetékes a települési önkormányzati levéltár. A kistérségi testületek, társulások esetében az MNL területileg illetékes megyei tagintézménye egyeztessen a települési önkormányzati levéltárral.

► Bizottsági javaslat:

„17. § (1b) A helyi – települési, kistérségi – köztestületek és közalapítványok a Magyar Nemzeti Levéltár területileg illetékes megyei tagintézményei, illetve a települési önkormányzati levéltárak illetékességébe tartoznak.

18. § (2) A Budapest Főváros Önkormányzata által fenntartott levéltár területi általános levéltárként Budapest Főváros Önkormányzata közvetlen felügyelete és irányítása alatt működik. Illetékességi körébe tartozik a fenntartó önkormányzat, Budapest közigazgatási területén működő helyi önkormányzatok és nemzetiségi önkormányzatok testületeinek, hivatalainak és intézményeinek, ezek jogelődeinek levéltári anyaga, továbbá a központi államigazgatási szervek, a rendőrség, a hivatásos katasztrófavédelmi szerv és a büntetés-végrehajtási szervezet területi szerveinek Budapest közigazgatási területén keletkezett levéltári anyaga, a levéltárral nem rendelkező fővárosi köztestületek és közalapítványok levéltári anyaga és minden olyan, Budapest területén keletkezett levéltári anyag, amely nem tartozik más levéltár illetékességi körébe.”